

مرکز تحقیقات اسلامی

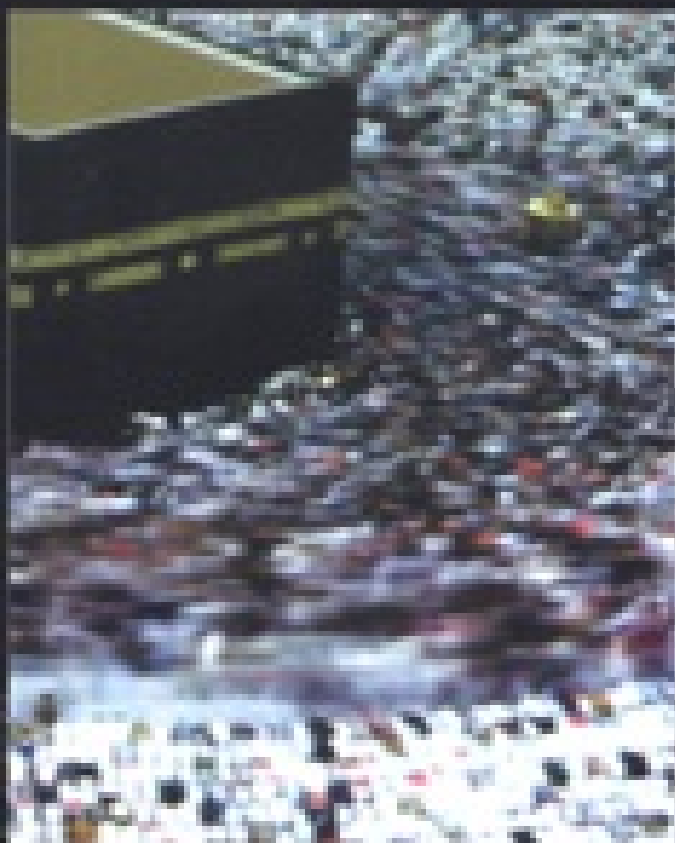
اصفهان

گامی

عمران
علیهما صلوات

www. **Ghaemiyeh** .com
www. **Ghaemiyeh** .org
www. **Ghaemiyeh** .net
www. **Ghaemiyeh** .ir

آزموده‌ها

نگاهی به تجربیات
و نیازهای روحانیون در حج و عمره
و امتداد آموزش امور روحانیون بعد از مقام معلم روحانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آزموده ها

نویسنده:

مرکز تحقیقات حج

ناشر چاپی:

مشعر

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۹	آزموده ها جلد ۵
۹	مشخصات کتاب
۹	اشاره
۱۰	مقدمه
۱۱	آزموده‌های اسرار و معارف حج
۱۲	اهمیت بیان اسرار
۱۴	** توصیه‌ها
۱۶	بایدهای مناسک و تازه‌های فتاوا
۲۰	یادآوری چند مسئله فقهی
۲۱	سؤال:
۲۱	جواب:
۲۳	سؤال از حضرت امام خمینی (قدس سره):
۲۳	سؤال از محضر رهبر معظم انقلاب اسلامی (دامت برکاته):
۲۴	کیفیت نماز در هواپیما
۲۷	برخی از موارد قابل توجه در بیان احکام فقهی
۳۲	نکاتی از آزموده‌های روحانیون
۳۲	جلسات پیش از سفر
۳۳	آمادگی برای سفر
۳۳	آموزش مناسک
۳۳	اسرار و معارف حج
۳۴	حسابرسی اموال
۳۴	وصیت

- ۳۴ خداحافظی و حلالیت طلبیدن:
- ۳۴ وسایل فرهنگی مورد نیاز در سفر:
- ۳۵ در سفر
- ۳۵ در فرودگاه مقصد
- ۳۵ مدینه قبل:
- ۳۶ همراهی زائران
- ۳۷ مدینه بعد:
- ۳۷ حرکت به سوی میقات مکه:
- ۳۸ در مسجد شجره
- ۳۸ در مکه:
- ۳۹ یادآوری
- ۴۰ برنامه سخنرانی و آموزش مناسک در مکه مکرمه
- ۴۰ زمان و مکان:
- ۴۰ محتوا:
- ۴۰ زیارت اماکن
- ۴۱ ۶. عصر روز عرفه:
- ۴۲ ۷. شب عید قربان:
- ۴۲ ۸. روز عید:
- ۴۲ ۹. شبها و روزهای یازدهم و دوازدهم
- ۴۴ پیش نیاز گفتگو با برادران
- ۴۴ اشاره
- ۴۴ الف. توصیه‌های ضروری
- ۴۵ ب. محورهای مطالعاتی
- ۴۷ نقش روحانی کاروان

- انتظار زائران از روحانی کاروان ۴۸
- اشاره ۴۸
۱. برخورد همراه با محبت ۴۸
۲. تواضع و فروتنی ۴۸
۳. عزت نفس ۴۹
۴. احترام گذاردن به افراد ۴۹
۵. برخورد عادلانه با زائران ۴۹
۶. توجه به افراد آسیب‌پذیر و خادمان کاروان ۵۰
۷. حضور به موقع در جلسات ۵۰
۸. سعه صدر ۵۰
۹. توجه اماکن در حرمین شریفین ۵۱
۱۰. مطالب مستند ۵۱
۱۱. حفظ حرمت و قداست لباس ۵۱
۱۲. داشتن طرح جامع ۵۱
۱۳. رسیدگی قرائت و حساب سال ۵۲
۱۴. اعلام برنامه جلسات به گونه مکتوب ۵۲
۱۵. همراهی با زائران ۵۲
۱۶. بیان مطالب متنوع و جذاب ۵۳
۱۷. سازماندهی کاروان ۵۳
۱۸. رفت و آمد با زائران ۵۳
۱۹. توجه در گروه‌های کوچک ۵۴
۲۰. ایجاد رقابت و نشاط ۵۴
۲۱. سامان بخشی کار احرام ۵۴
۲۲. اصلاح رفتاری زائران ۵۴

۵۵	روان‌شناسی زائر
۵۵	اشاره
۵۶	۱. شناسایی نخستین
۵۶	۲. بررسی نیازهای عقیدتی و فقهی زائران
۵۶	۳. برنامه‌ریزی برای رفع نیازها
۵۶	۴. جلسه‌های ویژه برای گردهمایی‌های مختلف
۵۶	۵. روحانی زائر
۵۷	۶. ارتباط با افراد منتقد
۵۷	۷. ملاک برنامه‌ریزی
۵۷	با زائران در نخستین جلسه
۵۷	اشاره
۵۷	الف. چگونگی برخورد با زائران
۵۸	ب. مطالب مورد بحث
۵۹	درباره مرکز

آزموده ها جلد ۵

مشخصات کتاب

نام کتاب: آزموده ها

نویسنده: معاونت امور روحانیون

موضوع: مرجع

زبان: فارسی

ناشر: نشر مشعر

ص: ۱

اشاره

ص: ۲

آزموده‌ها (۵) - نگاهی به تجربیات و نیازهای روحانیون در حج و عمره

مقدمه

سفر حج سیر بندگان عاشق و خداجوی به سوی بیت الله الحرام در جهت اطاعت دستورات الهی و پالایش روح است. روحانی کاروان عهده‌دار این اتصال و تأثیر گذار در این تهذیب معنوی است. وظایف روحانیون کاروان در این مسیر همان وظایف پیامبران و سفرای الهی علیهم السلام است.

تلاشهای پیامبران الهی همیشه همراه با شفقت و دلسوزی و مهربانی بوده ولی با این همه بسیاری از آنان با مردمی نابخرد و مزاحم و یا پیامبرکش روبه‌رو بوده‌اند.

فرصتی که خداوند به برکت وجود انور امام عصر سلام الله علیه و نائبان فداکار، ایثارگر و فرزانه‌اش در طول تاریخ برای روحانیون کاروانها فراهم کرده اتمام حجتی است که در آزمون خدمتگذاری جز سرفرازی و پیروزی نباید انجामी داشته باشد.

خادمین شما فرزندگان، در بعثه مقام معظم رهبری دام ظلّه مجموعه‌ای از تجربیات و آموزه‌های موفق را برای اینکه چراغ راهی در این سفر الهی باشد تهیه و تقدیم می‌کنند و شایسته است از همکاران در کمیته‌های مناسک و احکام و اسرار و معارف و عقاید و کلام تشکر کرده و از مقالات سایر کمیته‌ها در شماره‌های بعدی استفاده کنیم.

بدیهی است پیشنهاد و انتقادهای شما بزرگواران در اصلاح و پویایی این حرکت مفید خواهد بود.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

معاونت امور روحانیون

واحد آموزش

آزموده‌های اسرار و معارف حج

روش قرآن در بیان احکام نوعاً مقارن با بیان حکمت و فلسفه آنها است:

وقتی درباره نماز سخن می‌گویند، می‌فرماید: (... أَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ ...)؛ درباره روزه: (... لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ) و درباره جهاد: (وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ) و ...

در مورد حج و برخی مناسک آن نیز خداوند برخی اسرار و فلسفه‌ها را بیان فرموده است: (لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ).

در بیان عترت نیز این تقارن را مشاهده می‌کنیم تا آنجا که حتی به برخی از اسرار مستحبات نیز اشاره شده است، مانند فلسفه هروله که فرمود: لَأَنَّهُ يَذَلُّ فِيهِ كُلَّ جَبَّارٍ.

روشن است که مبلغ موفّق کسی است که روحیه تعبد زائر را با ارائه فلسفه و اسرار عمل خرسند کند و از شیوه قرآن در این موضوع پیروی نماید.

گرچه بخشهایی از روح و سرّ مناسک حج حصولی است نه تحصیلی؛ یعنی با حضور حاجی در مناسک، آن اسرار خود به خود حاصل می‌شود، ولی توجه دادن حجاج به این نکته‌ها، ادای مناسک را برای آنان آسان و آثار تربیتی و سازنده آن را بیشتر آشکار خواهد کرد.

اهمیت بیان اسرار

کلامی از عارف واصل و فقیه کامل مرحوم میرزا جواد ملکی تبریزی (ره) در ضرورت پرداختن به فلسفه و اسرار احکام: إن الغالب علی أهل الدین فی أمور الآخرة من عباداتهم و أعمالهم، بل و إيمانهم و أخلاقهم الاكتفاء بالصورة ... مثلاً أهل الأديان یکتفون غالباً فی صلاتهم باقامة الصورة و یسعون فی تکمیل الصورة و لا یبالون بفقدان المعنی و الروح ... ترى المصلین یتعلمون الصورة حتی أنهم یجتهدون فی تصحیح أمر تقلیدهم و تعلم صورة الصلاة و یحتاطون فی ذلك و یناقشون فی علم المقلدین و ورعهم، و یدأقون فی تصحیح الرسائل و یناقشون فی عباراتها، و یبالغون فی تطهیر الماء و تطهیر الأعضاء ... بما لم یأت به الشرع بل نهی عنه صریحاً و هكذا فی تطهیر المكان و اللباس و فی أداء الحروف عن المخارج فی القراءة و الأذکار بحیث یفسدون القراءة و الذکر من كثرة المبالغة و أما تطهیر الجوارح من المعاصی و القلب عن الأخلاق الرذیلة و عن النفاق و عن محبة الدنیا و عن الشغل بغير الله فکأنه غیر مأوربه.

و هكذا یسامحون فی إتیان حقائق الأفعال و الأذکار حتی ترى الفحول من أهل العلم لم یتعلم المراد من بعض أفعال الصلاة مع أنه مذکور فی الأخبار مثل رفع الید بالتکبیر و نفس القیام و هكذا الركوع و السجود و مدّ العنق فی الركوع ... لکلّ منها حقائق إن لم یتحقق المتکلم بها بهذه الحقائق لا یصدق علیه أنه مکبر و مسبح و حامد و قاری ... و أما أهل الدنیا فی أمورهم الدنیویة، فلا یقنعون بالصورة؛ بل یجدون فی إتیان الحقائق فما رأیت أحداً من الناس أن یکتفی من الحلوا بصورتها و نقشها أو قراءة لفظها بل إذا نقص أحد أجزاءها عن حدّ الکمال ینفون الاسم، و یقولون: هذا لیس بحلوا ... و بالجملة ما رأیت أحداً یقنع فی أمور دنياه بالصورة، و لكن أغلب الناس إن لم یکن کلهم لا یأتون فی أغلب الأمور الأخرویة إلا بالصورة، و مع ذلك یتوقعون من الصورة أثر الروح فلا یجدون.

(۱)

و در کلام انسان و ارسته و الهی و استاد کل عارفان به حق رسیده حضرت امام خمینی (ره) آمده است:

ص: ۵

بُراق سیر و رفرف عروج اهل معرفت و اصحاب قلوب نماز است؛ و هر کس از اهل سیر و سلوک الی الله را نماز مختص به خود او و حظ و نصیبی است از آن، حسب مقام خود؛ چنانچه سایر مناسک از قبیل روزه و حج نیز همین طور است، گرچه به جامعیت نماز نیستند، و دیگران که به آن مقام نرسیده‌اند از برای آنها حظی از نماز آنها نیست؛ بلکه صاحب هر نشئه و مقامی اگر از مرکب عصیّت و انانیت فرود نیاید، انکار سایر مراتب کند و غیر از آنکه خود به آن متحقق است مقامات دیگر را باطل و حشو شمارد؛ چنانچه مراتب و مقامات انسانیّه رانیز کسی که به آن نرسیده و از حجاب انانیت خارج نشده انکار کند و معارج و مدارج اهل معرفت و اولیاء را ناچیز شمارد.

بالجمله، از برای نماز مقامات و مراتبی است که در هر مرتبه‌ای که مصلی است نمازش با مرتبه دیگر بسیار فرق دارد؛ چنانچه مقامش با مقامات دیگر خیلی فرق دارد. پس مادامی که انسان صورت انسان و انسان صوری است، نماز او نیز نماز صوری و صورت نماز است. و فائده آن نماز فقط صحت و اجزاء صوری فقهی است در صورتی که قیام به جمیع اجزاء و شرایط صحت آن کند؛ ولی مقبول در گاه و پسند خاطر نیست. و اگر از مرتبه ظاهر به باطن و از صورت به معنی پی‌برد، تا هر مرتبه که متحقق شد نماز او نیز حقیقت پیدا می‌کند، بلکه بنابر آنکه قبلاً اشاره به آن شد که نماز مرکب سلوک و براق سیر الی الله است، مطلب منعکس شود. پس مادامی که نماز انسان صورت نماز است و به مرتبه باطن و سرّ آن انسان متحقق نشده، انسان نیز صورت انسان است و به حقیقت آن متحقق نگردیده. پس میزان در کمال انانیت و حقیقت آن، عروج به معراج حقیقی و صعود به اوج کمال و وصول به باب الله با مرقات نماز است. پس بر مؤمن به حقّ و حقیقت و سالک الی الله به قدم معرفت، لازم است خود را برای این سفر معنوی و معراج ایمانی مهیا کند و آنچه عدّه و عدّه و مؤونه و معونه لازم است همراه بردارد و عوائق و موانع سیر و سفر را از خود دور کند و با

ص: ۶

جنود الهی و مصاحب و موافق این راه را طی کند که از شیطان و جنود او، که قُطاع طریق راه وصولند، مصون و محفوظ ماند. (۱)

** توصیه‌ها

۱. در بیان فلسفه و اسرار مناسک حتی الامکان استناد به قرآن و روایات مأثور باشد.
۲. آنچه از غیر قرآن و حدیث نقل می‌گردد، در اصول با آنها همخوانی داشته باشد.
۳. از بیان انحصار در ذکر اسرار خودداری گردد.
۴. اسرار، همراه با بیان احکام و متناسب با سطح کشش مخاطبان بیان شود (به صورت تلفیقی باشد).
۵. در صورت وجود مخاطبان مستعد، با تشکیل جلسات ویژه در طول سفر، به این مهم بیشتر توجه گردد.
۶. چنانچه این جلسات با پیشنهاد گروهی از زائران برگزار شود، بهتر است و پذیرش بیشتری در میان حج گزاران دارد.
۷. اسرار را باید خیلی ساده بیان کرد و از اصطلاحات عرفانی حداقل استفاده را نمود تا برای حجاج قابل فهم باشد.
۸. در بیان اسرار باید لب و اساس مطلب گفته شود و بیان و نقد اقوال برای جلسات با زائران، مناسب نیست و دور از اهداف بیان اسرار است.
۹. روحانی با تدبیر لازم و اختصاص فرصت مناسب هنگام انجام عمل نیز اسرار و معارف حج را متذکر گردد.
۱۰. کتابهایی در مورد اسرار و معارف حج در چند سطح (سطح عمومی، متوسط و بالا) معرفی گردد و با همکاری مدیر کاروان، تهیه و در اختیار حج گزاران گذاشته شود.
۱۱. در صورت امکان، با گذاشتن مسابقه و گرفتن امتحان در مورد

ص: ۷

اسرار و معارف و اختصاص دادن جوایز، حج گزاران به مطالعه و اندیشه در این زمینه ترغیب کردند.

۱۱. فضای بحث و گفت و گو در مورد اسرار و معارف ایجاد گردد و به زائران فرصت داده شود تا دیدگاه‌های خود را مطرح کنند.

۱۲. دعا‌های مأثور در حج، مانند ادعیه اطراف کعبه و نیز ادعیه دیگر، قالب و ظرف مناسبی برای آشنایی و توجه دادن حج گزاران به اسرار و معارف حج است.

۱۳. از حکایتهای قرآنی و سیره پیامبر (ص) و اهل بیت (ع) و داستانهای تاریخی استفاده شود و پیوند آنها با اسرار و معارف حج بیان گردد.

تذکر: اسرار و معارف والای حج، با بیان داستانهای ضعیف و رؤیاهای سست، تحت الشعاع قرار داده نشود.

بایدهای مناسک و تازه‌های فتاوا

از مهم‌ترین وظایف روحانیون آشنا کردن زائران به احکام و مناسک عمره و حج و نظارت بر چگونگی اعمال آنهاست. بی شک عمل به این وظیفه آگاهی کامل به فتاوی مراجع بزرگوار تقلید را می‌طلبد تا هر چه بهتر بتوانند مقلدان آنها را بر اساس وظیفه دینی راهنمایی فرمایند، لذا برخی از تغییراتی را که در نظرات فقهی مراجع تقلید در سالهای اخیر پیش آمده یادآوری می‌کنیم. بی شک تعدادی از آنها بازیاب تبدل موضوع است که پی‌جویی حکم جدید آن نیز نیاز به دقت و توجه ویژه دارد.

موضوع فتوای قبلی فتوای جدید

احرام آیه‌الله زنجانی: واجبات احرام پنج امر است: الف- غسل احرام، ب- لباس احرام، ج- نماز احرام، د- نیت، ه- تلبیه آیه‌الله فاضل: احتیاط واجب آن است که زنها نیز دو جامه احرام را بپوشند، گرچه کندن لباس دوخته بر آنها واجب نیست و جایز است پس از نیت و تلبیه آن دو جامه را بیرون آورند و با همان لباس خودشان باشند.

آیه‌الله مکارم: [در تلبیه] احتیاط واجب آن است که جمله *ان الحمد والنعمه لک و الملک لا شریک لک لیبیک* را نیز بگویند، اما لیبیک پنجم را نگویند.

واجبات احرام پنج امر است: الف- غسل احرام (بنابر احتیاط واجب)، ب- لباس احرام، ج- نماز (بنابر احتیاط واجب)، د- نیت، ه- تلبیه

احتیاط مستحب آن است که زنها نیز دو جامه احرام را در وقت محرم شدن بپوشند و در طواف و سعی نیز همراه داشته باشند. احتیاط واجب آن است که جمله دوم *ان الحمد والنعمه ...* را نیز بگویند اما لیبیک پنجم را نگویند، البته گفتن آن به قصد احتیاط مانعی ندارد و در هر حال ضرری به صحت لیبیک وارد نمی‌کند.

ص: ۹

محرمات احرام

آیه‌الله خامنه‌ای: هر کسی که برای عمره تمتع محرم شد واجب است، وقتی که خانه‌های مکه پیدا می‌شود لبیک را ترک کند و دیگر لبیک نگویید و مراد از خانه‌های مکه، خانه‌هایی است که در زمانی که عمره به جا می‌آورد جزو مکه باشد، هر چند مکه بزرگ شود.

آیه‌الله خامنه‌ای: احوط اجتناب از مطلق جامه دوخته و شبیه دوخته است ولی انداختن پتوی حاشیه دار که طرفین آن را دوخته‌اند مانع ندارد.

آیه‌الله خامنه‌ای: در محلی که محرم منزل کرد، در منی باشد یا غیر آن، زیر سایه رفتن مانع ندارد و با چتر و مثل آن، سایه بر سر قرار دادن مانع ندارد، اگر چه در حال راه رفتن باشد، پس مانع ندارد که در منی از چادر خود تا محلی که رمی جمرات می‌کنند با چتر برود، اگر چه احتیاط مستحب ترک است در حال راه رفتن مراد از خانه‌های مکه، بنا بر احتیاط واجب، خانه‌های قدیمی مکه است. به این مسئله اضافه فرموده‌اند: و نیز انداختن پتو و امثال آن بر روی دوش هر چند حاشیه‌های آن دوخته باشد، همچنین دوخته بودن حاشیه پارچه احرام اشکال ندارد و نیز نشستن و خوابیدن بر روی فرش دوخته و لباسهای ممنوع یا به عنوان روانداز از آن استفاده کردن مانع ندارد.

رفتن زیر سایه ثابت مانعی ندارد، ولی بنا بر احتیاط نمی‌تواند در حال حرکت، برای خود سایه بان درست کند، مثل آن که چتر بردارد و یا سوار ماشین سقف دار شود.

ص: ۱۰

طواف

آیه‌الله فاضل: طواف باید بین خانه کعبه و مقام ابراهیم انجام داده شود، ولی در طرف حجر اسماعیل مقدار محل طواف ضیق نمی‌شود و از حجر به مقدار بیست و شش ذراع و نیم عنوان مطاف را دارد، لکن رعایت احتیاط یعنی طواف در مقدار شش ذراع و نیم نیکو است.

ولی چنانچه ضرورت عرفی اقتضا کند، طواف در خارج از محدوده با رعایت الاقرب فالاقرب صحیح است.

ص: ۱۱

بیرون رفتن از شهر مکه پس از عمره تمتع

آیه‌الله خامنه‌ای: بعد از عمره تمتع و قبل از اعمال حج، خروج از مکه مکرمه جایز نیست مگر برای نیاز و کار ضروری و در این صورت بنا بر احتیاط، اول برای حج محرم شود و بعد خارج شود ولی اگر محرم شدن برای او مشقت داشته باشد جایز است بدون احرام خارج شود و افرادی مثل خدمه کاروانها که ناچارند چند مرتبه به مکه وارد و از آن خارج شوند مرتبه اول را عمره مفرده انجام دهند و آخرین مرتبه که وارد مکه می‌شوند و بعد از عمره می‌خواهند برای اعمال حج و وقوف به عرفات خارج شوند عمره تمتع را به جا آورند.

جایز است برای کسی که اطمینان دارد با خارج شدن از مکه حج او فوت نمی‌شود بعد از انجام عمره تمتع و قبل از احرام حج از مکه بیرون رود، اگر چه احتیاط مستحب آن است که فقط در مورد ضرورت و نیاز خارج شود.

رمی جمره

آیه‌الله مکارم: سؤم از واجبات رمی آن است که به انداختن به جمره برسد، پس اگر سنگ را انداخت و سنگ دیگران به آن خورد و به واسطه آن یا کمک آن به جمره رسید کافی نیست

اگر سنگی که انداخت به جمره نرسید، باید دو مرتبه بیندازد.

در مورد رمی جمرات، فتوای اخیر ما این است که اصابت به ستونها لازم نیست، بلکه کافی است سنگ را به دایره اطراف جمرات پرتاب کنند.

ص: ۱۲

قربانی

آیه‌الله مکارم: اگر قربانی در منی از بین می‌رود و به هیچ وجه قابل استفاده نیست باید پول آن را کنار گذارد و در شهر خودش قربانی کند (در ماه ذی الحجه آن سال و اگر نتوانست در سال بعد در ایام تشریق) [یادآوری می‌شود در سابق لاشه‌های حیوانهای ذبح شده سوزانده یا دفن می‌شد] در صورتی که گوشتهای قربانی مصرف نشود و آن را بسوزانند یا دفن کنند ذبح آنجا مجزی نیست، بلکه باید پول آن را کنار بگذارند و در وطن خود یا محل دیگری که گوشتها مصرف می‌شود در همان ماه ذی حجه قربانی کنند و اگر تمام گوشتها مصرف شود باز با توجه به اینکه تمام قربانگاهها خارج از منی است در آنجا قربانی کند یا در وطن خود، اگر چه بهتر است در آنجا ذبح شود.

حلق و تقصیر

آیه‌الله خامنه‌ای: کسی که سال اول حج او باشد، احتیاط مستحب این است که سرتراشیدن را اختیار کند، هر چند مخیر بودنش بین حلق و تقصیر خالی از قوت نیست.

کسی که سال اول حج او باشد، باید سر برتراشد، به احتیاط واجب.

یادآوری چند مسئله فقهی

در سال گذشته، با تغییراتی که توسط دولت سعودی در مسجدالحرام داده شد، مکان ویژه‌ای برای طواف افراد ناتوان در طبقه دوم مسجدالحرام تدارک دیدند و افرادی که در سالهای گذشته با سبد (تخت روان) یا ویلچر در صحن مسجد طواف

ص: ۱۳

می کردند، تنها در طبقه دوم با ویلچر طواف داده می شوند و از طواف در طبقه اول ممنوع شدند، که این امر سبب گفتوگوهایی پیرامون حکم طواف در طبقه دوم و کفایت یا عدم کفایت آن آغاز شد و این مسئله ناشی از این امر بود که آیا کف طبقه دوم مسجد بالاتر از سقف کعبه شریف است یا پایین تر یا همسطح می باشد که در پی تحقیقات و پرسشهای به عمل آمده معلوم شد، به هر حال بالای سقف کعبه از طبقه دوم پایین تر است و طواف حول کعبه صادق نیست، لذا این مسئله از محضر مبارک مراجع عظام تقلید، استفتاء شد که متن سؤال و پاسخهای آن بدین شرح است:

سؤال:

قبلاً افراد ناتوان که با صندلی چرخ دار (ویلچر) یا سبد (تخت روان) طواف داده می شدند، در سال جاری از طواف در صحن مسجد الحرام منع شده اند و حتی ممکن است کسی نباشد تا فرد ناتوان را بر دوش خود حمل کند و طواف بدهد یا همین کار نیز ممنوع شود و چنین افرادی باید در طبقه دوم یا پشت بام مسجدالحرام طواف داده شوند، آیا چنین طوافی کفایت می کند یا نه، وظیفه آنان چیست؟

جواب:

حضرت آیه الله بهجت دام ظلّه: در صورت عدم امکان با رعایت الأقرب فالأقرب کفایت می کند والله العالم.
 حضرت آیه الله تبریزی دام ظلّه: احتیاط واجب این است که آنها را از طبقه دوم طواف دهند و نایب هم برایشان بگیرند.
 حضرت آیه الله خامنه‌ای دام ظلّه: طواف باید دور کعبه معظمه ولو در فضای ما بین زمین تا محاذی پشت بام کعبه باشد و کف طبقه دوم مسجدالحرام اگر به قدر قامت طواف کننده پایین تر از نقطه محاذی پشت بام کعبه نباشد، طواف از طبقه دوم صحیح و مجزی نیست، و کسانی که نمی توانند در صحن مسجدالحرام ولو به وسیله حمل توسط شخص دیگر طواف کنند وظیفه شان نایب گرفتن در طواف

ص: ۱۴

است و احوط آن است که خودش هم در همان طبقه دوم طواف نماید.

حضرت آیة‌الله سیستانی دام‌ظله: چنانچه احراز شود که طبقه دوم بالاتر از کعبه است، طواف از بالا کفایت نمی‌کند و باید برای طواف از پایین نایب بگیرند و لازم نیست احتیاط کنند، و چنانچه مطلب مشکوک باشد، باید احتیاطاً بین طواف از بالا و نایب گرفتن از پایین جمع نمایند.

حضرت آیة‌الله شبیری زنجانی دام‌ظله: در مورد سؤال اگر ممکن باشد کسی فرد ناتوان را بر دوش حمل کند، طواف در محدوده بین مقام ابراهیم و کعبه لازم است، و در غیر این صورت باید نایب بگیرند تا در محدوده طواف کند و بنا بر احتیاط مستحب نیز خود شخص در طبقه دوم طواف داده شود و چنانچه نیابت نیز ممکن نباشد، طواف دادن شخص در طبقه دوم کفایت می‌کند.

حضرت آیة‌الله صافی گلپایگانی دام‌ظله: در فرض مذکور این افراد باید در طبقه دوم طواف داده شوند و بنا بر احتیاط واجب نایب هم گرفته تا برای آنان در صحن مسجدالحرام طواف نماید.

حضرت آیة‌الله فاضل لنکرانی دام‌ظله: در فرض سؤال چنانچه کعبه مقدسه از طبقه دوم پایین‌تر باشد احتیاط واجب آن است که علاوه بر اینکه در طبقه دوم طواف داده می‌شوند، استنابه هم بنماید، والله العالم.

حضرت آیة‌الله نوری همدانی، دام‌ظله: طواف در طبقه فوقانی صحیح نیست و این قبیل افراد باید به وسیله کول گرفتن طواف خود را انجام بدهند و اگر ممکن نشد، لازم است برای طواف خود نایب بگیرند.

حضرت آیة‌الله مکارم شیرازی دام‌ظله: در این گونه موارد که راهی جز این نیست، طواف در طبقه بالا کفایت می‌کند.

حضرت آیة‌الله موسوی اردبیلی دام‌ظله: در مفروض سؤال باید طواف اشخاص مذکور به صورت نیابی در مطاف انجام شود و به احتیاط مستحب خود آنها نیز در طبقه دوم با هر وسیله‌ای که می‌توانند

ص: ۱۵

طواف کنند.

حضرت آیه‌الله وحید خراسانی دام ظلّه: در مفروض سؤال باید نایب بگیرد که در صحن مسجدالحرام طواف نماید و در صورتی که متمکن می‌باشد و بر او حرجی نیست احتیاط واجب آن است که خودش هم از طبقه دوم طواف نماید.

۲. از آنجا که گاهی پروازهای زائران بیت الله الحرام- در رفت یا برگشت- مصادف با وقت نمازهای یومیه شود، و زائران به جهت عدم آگاهی به وظیفه خود دچار مشکل و سردرگمی می‌شوند و گاهی حتی نماز فوت می‌شود، و این مسئله از دیر باز مطرح بوده که زمان حیات امام خمینی (قدس سره) نسبت به این وظیفه از محضر مبارک ایشان استفتاء شده و پاسخ فرموده‌اند و در زمان حاضر نیز رهبر معظم انقلاب اسلامی آیه‌الله خامنه‌ای (دامت برکاته) به آن جواب داده‌اند، لذا بر روحانیان گرامی کاروانها لازم است زائران را نسبت به وظیفه شرعی خود آگاه کرده و در اثنای سفر نیز چنانچه به این مسئله برخورد کردند آنان را راهنمایی کنند. لذا در این قسمت متن استفتای مذکور را آورده و چگونگی نماز در هواپیما را یادآور می‌شویم.

سؤال از حضرت امام خمینی (قدس سره):

س- با توجه به اینکه حجاج محترم در ساعات مختلف به وسیله هواپیما عازم می‌شوند و اغلب زائرین حین پرواز نیاز به گرفتن وضو و به جای آوردن نماز پیدا می‌کنند که به جهت محدودیت امکانات و فضای هواپیما اغلب به روال معمول ناممکن می‌باشد، لهذا در موقعیت مذکور شرایط به جا آوردن نماز چگونه خواهد بود و آیا خواندن نماز در محل صندلی (به طور نشسته) صحیح است یا خیر؟

ج- نماز در صورت فوق صحیح است به شرط آنکه حتی المقدور مراعات قبله را بنمایند.

سؤال از محضر رهبر معظم انقلاب اسلامی (دامت برکاته)

ص: ۱۶

س: با توجه به اینکه حجاج محترم در ساعات مختلف شبانه روز به وسیله هواپیما عازم جده شده و یا مراجعت می‌نمایند و در طول پرواز با وارد شدن به وقت ادای فریضه، نیاز به گرفتن وضو و به جای آوردن نماز پیدا می‌کنند علی‌الخصوص پروازهای بعد از نیمه شب که قبل از حرکت وارد وقت نماز نشده و بعد از رسیدن به مقصد خورشید طلوع می‌کند، در چنین شرایطی با توجه به محدودیتهای داخل هواپیما آیا حجاج محترم می‌توانند با داشتن وضو و یا انجام تیمم در روی صندلی خود به صورت نشسته و حتی الامکان با چرخانیدن بدن به سوی قبله فریضه خود را به جای آورند؟

بسمه تعالی

اگر وقت کافی برای ادای فریضه نماز قبل از پرواز یا بعد از پیاده شدن در مقصد ندارند، باید در صورت امکان پیش از سوار شدن طیاره تحصیل طهارت نمایند و در داخل طیاره به هر نحو که ممکن باشد با مراعات جهت قبله نماز را بخوانند، و چنانچه قبلاً تحصیل طهارت نکردند باید در همان داخل طیاره وضو بگیرند و اگر وضو میسور نباشد تیمم کنند و نماز بخوانند، و نماز در داخل طیاره در هر صورت صحیح و مجزی است.

کیفیت نماز در هواپیما

چنانچه پیش از پرواز هواپیما وقت نماز برسد و زائران به قدری فرصت دارند که می‌توانند نماز را بخوانند و سپس سوار هواپیما شوند، در حالی که می‌دانند قبل از اتمام وقت نماز به مقصد نمی‌رسند و به ناچار باید در هواپیما با وضعیت اضطراری نماز بخوانند، لازم است نماز را بخوانند.

اگر مطمئن هستند که نماز را در هواپیما باید بخوانند، بهتر است قبل از سوار شدن وضو گرفته تا در هواپیما برای وضو گرفتن دچار اشکال نشوند.

و اگر نتوانند در هواپیما وضو بگیرند، چنانچه ممکن است باید تیمم کرده و نماز را بخوانند و در صورتی که تیمم هم ممکن نباشد

ص: ۱۷

احتیاط آن است که نماز را بخوانند و بعداً نیز باید قضای آن را به جا آورند.

اگر می‌توانند باید نماز را ایستاده بخوانند و گرنه ایستاده شروع کنند و ادامه آن را اگر ممکن نبود نشسته بخوانند و چنانچه آن هم ممکن نیست، از ابتدا نشسته بخوانند.

جهت قبله را باید مراعات کنند، پس اگر هواپیما به طرف دیگری برگردد، نماز گزار نیز باید به طرف قبله برگردد، ولی اگر نمی‌تواند رو به قبله نماز بخواند، به هر سمت که به قبله نزدیک‌تر است بخواند، اشکالی ندارد. یادآوری می‌شود هنگام پرواز به سمت جده یا مدینه، جهت قبله تقریباً به سمت جلوی هواپیما و هنگام بازگشت از آنجا تقریباً به سمت عقب هواپیماست.

سجده بر کاغذ نیز صحیح است و چنانچه مهر، خاک یا سنگ برای سجده ندارد، بر کاغذ سجده کند.

برای سجده، اگر سجده معمول و متعارف ممکن نیست و مثلاً در حالت نشسته بر صندلی هواپیما نماز می‌خواند، باید مهر یا سنگ یا کاغذ را بر چیزی (مثلاً میز صندلی هواپیما) بگذارد و بر آن سجده کند.

نسبت به سایر شرایط و واجبات نماز، مثل رکوع، سجده، نشستن در حال تشهد، هر مقدار که بتواند باید مراعات کند و چنانچه مراعات آنها ممکن نباشد، هر طور می‌تواند باید نماز را بخواند.

ملاک تشخیص وقت نماز جایی است که هواپیما قرار دارد، چه در فضا یا بر زمین و در صورتی که در حال پرواز بین مبدأ و مقصد باشد، نمی‌تواند مطابق افق مبدأ یا مقصد عمل کند، بنابراین چنانچه در هواپیما طلوع خورشید مشاهده شد، وقت نماز صبح به پایان رسیده هر چند در مکانی که هواپیما در فضای آن است طلوع آفتاب مشاهده نمی‌شود.

۳. در سالهای اخیر ثبت نام افراد برای تشریف به حج تفاوت یافته و افراد برای قرار گرفتن در نوبت اعزام مطابق قراردادی، پول را به

ص: ۱۸

بانک می‌سپارند، و مطابق قرارداد سودی نیز دریافت می‌کنند، که در این خصوص دو سؤال مطرح است، یکی در مورد اصل قرارداد که نمونه‌ای از سؤال و جواب ذیلها آورده می‌شود، و سؤال دوم در مورد خمس وجه پرداختی و سود آن است که طبعاً به جهت تغییر موضوع، حکم آن نیز مطابق فتوای برخی از مراجع عظام تقلید تغییر یافته، از جمله به نظر مبارک رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیه الله خامنه‌ای (دامت برکاته) وجه پرداختی به بانک اگر از درآمد باشد متعلق خمس می‌باشد و سود معامله نیز از درآمد آن سال محسوب می‌شود که چنانچه پیش از فرارسیدن سال خمسی صرف در مؤونه نشود خمس دارد.

حضور محترم حضرت آیه الله العظمی آقای فاضل لنکرانی (مدظله)

با ابلاغ سلام و تحیت

بدین وسیله به اطلاع می‌رساند:

اخیراً طی توافقی که سازمان حج و زیارت با بانک ملی ایران به عمل آورده، متقاضیان حج تمتع با مراجعه به بانک، مبلغ یک میلیون تومان به صورت قرارداد مضاربه‌ای به نام خود به حسابی در بانک ملی واریز نموده، فیش آن را دریافت می‌دارند، این پول تا هنگام تشریف به نام واریز کننده و در حساب شخصی او باقی می‌ماند و طبق قرارداد مکتوب مبلغی در حدود ۱۷٪ به دارنده حساب در پایان هر سال منفعت مضاربه تعلق می‌گیرد.

سازمان حج و زیارت فقط برای کسانی که زودتر ثبت نام کرده‌اند اولویت قائل شده و پس از حدود سه سال نوبت اشخاص را اعلام و در صورت تمایل آنها را به حج اعزام می‌دارد.

زمان اعزام که فرا رسید واریز کننده، پولی را که در حساب مضاربه‌ای خود دارد از بانک اخذ و همراه با مانده هزینه‌ها به حساب حج و زیارت واریز می‌نماید و سپس به حج مشرف می‌شود.

ص: ۱۹

حال خواهشمند است با عنایت به اینکه قرارداد مذکور به صورت کتبی بوده و شفاهاً گفتوگویی بین صاحب پول و بانک رد و بدل نمی شود بفرمایید:

مبلغ درصدی که صاحب مال به عنوان منفعت مضاربه دریافت می کند چه صورتی دارد؟
سلامتی و طول عمر حضرت تعالی را از خداوند متعال مسئلت داریم.

بسمه تعالی

چنانچه بین صاحب پول و بانک این عمل به قصد مضاربه انجام گیرد صحیح است و سود حاصله مشروع است، و در صورتی که به قصد مضاربه نباشد، چنانچه شرط زیاده و منفعت نشده باشد باز سود حاصله اشکالی ندارد و در هر صورت چون طبق فرض سؤال عمل مزبور در دو مرحله انجام می شود دیگر نسبت به پول مرتبط سودی پرداخت نشده و در حج هیچ گونه خللی را وارد نمی سازد.

۸۳ / ۵ / ۳

برخی از موارد قابل توجه در بیان احکام فقهی

۱. شایسته است روحانی افزون بر بیان و تعلیم تفصیلی مناسک، خلاصه آن را قبل از انجام هر عملی یادآوری کند، مثلاً پیش از احرام واجبات آن را یادآوری نماید.

۲. مشخص کردن مستحبات و مکروهات از واجبات و محرمات در هر عملی، نقش اساسی در مقام تعلیم و عمل دارد، مثلاً حاجی بداند در طواف خواندن دعا واجب نیست و یا همراهی زن و شوهر حرام نیست و راحت تر می تواند اعمال را انجام دهند.

۳. خوب است روحانی در برخی از اعمال مانند طواف به هنگام شلوغی تأکید کند زائران در فکر انجام واجبات باشند و مستحبات را در دفعات بعدی رعایت کنند؛ به عبارت دیگر واجبات فدای مستحبات نشود، زیرا چه بسا اصرار بر انجام مستحبات ما را از انجام واجبات باز دارد.

۴. در بیان احکام تا حد امکان از بیان اختلاف فتاوا خودداری شود.

ص: ۲۰

۵. در یک نصف جلسه برخی از فتاوی اهل سنت که مورد ابتلا و سؤال زائران است توضیح داده شود و بر این مطلب تأکید شود که آنان هم در فروع فقهی اختلاف فتوا دارند که آنان را به چهار مذهب فقهی تبدیل ساخته است.
۶. برای تصحیح نماز زائران اکتفا به قرائت حمد و سوره نشود بلکه ذکر رکوع و سجود و تشهد و سلام نیز کنترل شود.
۷. برای آنکه زائران غلطهای قرائت نماز خود را فراموش نکنند، می‌توان از قبل فرم چاپی قرائت و اذکار نماز را آماده کرد که همین طور که زائر قرائت خود را می‌خواند، موارد غلط او یادداشت شود و بعد کاغذ را در اختیار او بگذارند، این کار ضمن اصلاح قرائت زائر موجب جلب توجه او به اهتمام روحانی نسبت به اعمال و مناسک او می‌شود.
۸. در تصحیح اعمال زائران همچون وضو، غسل، نماز و غیره، نباید فکر کرد که افراد تحصیل کرده اعمالشان نیازمند تصحیح و آزمون نیست. مکرر مشاهده شده افرادی که تحصیلات عالی داشته‌اند نیز در انجام وظایف شرعی خود، گرفتار مشکلات جدی بوده‌اند.
۹. برخی زائران از اهمیت مسائل و احکام آگاه نیستند و آنها را ساده و روشن می‌انگارند. مناسب است روحانی کاروان هنگام سخنرانی و بیان احکام، پس از طرح مسئله‌ای، حکم آن را از زائران بپرسد. زائران حتماً با اختلاف پاسخ می‌دهند. در اینجا روحانی، هم حکم مسئله را به صورت صحیح بیان می‌کند و هم زائران را از اهمیت مسائل و احکام آگاه می‌سازد.
۱۰. احکامی که زائران با آن روبه‌رو هستند معمولاً زائران در سفر با احکام حساب سال و خمس، طهارت، نماز، نماز میت و غیره روبه‌رو هستند که لازم است روحانی کاروان مشکلات آنان را در این موضوعات حل کند.
۱۱. روحانی نقش مهمی در زدودن وسوسه و اضطراب از روحیه زائران دارد. این تبیین احکام به صورت شفاف و همراهی روحانی

ص: ۲۱

با زائران و توصیه نمودن آنان به همراه بودن با روحانی و نظارت روحانی بر انجام اعمال زائران محقق می‌شود.

۱۲. اگر همسفران افرادی کم‌سواد هستند، مناسب است پس از خطبه‌ای کوتاه و سخنرانی، یک بار حمد و سوره و ذکر تلبیه قرائت شود. این کار موجب آشنایی بیشتر زائران با حمد و سوره و تلبیه صحیح خواهد شد.

۱۳. وسایل کمک آموزشی امروزه ثابت شده است که آموزش به صورت سمعی-بصری، فرایند یادگیری را سریع‌تر و ژرف‌تر می‌کند. از این رو باید سعی شود برای آموزش از تابلو (تخته و گچ) و ماکت کعبه و امثال آن استفاده شود. می‌توان از یک ماژیک و وایت برد سود جست و در هر جایی کلاس تشکیل داد.

۱۴. در یک جلسه کیفیت شرکت در نماز جماعت و کارهایی که در آنها متابعت لازم است و کارهایی که متابعت لازم نیست مثل تکتف و آمین گفتن، توضیح داده شود که این امر افزون بر اطلاع رسانی از سؤالات زیادی جلوگیری می‌کند.

۱۵. تأکید شود در تخییر میان قصر و اتمام، اگر نماز را به جماعت خواندند تمام بخوانند.

۱۶. تأکید شود مردم وجوه خود را به امام جماعت محل یا نماینده مرجع خود بپردازند و حتی الامکان روحانی خود متصدی اخذ وجوه نشود.

۱۷. در موارد احتیاط واجب همه جا لازم نیست به مقلد گفته شود که مرجعش احتیاط واجب دارد، بلکه همین که مرجع فالاعلم این احتیاط را نداشته باشد طبق فتوای او عمل شود، کافی است.

۱۸. وجوب استفاده از ما یصح السجود علیه در مواردی که زائران در هتل یا منزل نماز را به جا می‌آورند تذکر داده شود.

۱۹. هنگام احرام بستن و گفتن تلبیه در میقات بهتر است افرادی را که قادر به ذکر تلبیه با جمع نیستند شناسایی کرده و جداگانه تلبیه را تلقین آنها نمود.

۲۰. برای احرام از مسجد قدیم شجره، با عدم امکان از مسجد قدیم

ص: ۲۲

برای بانوان، جهت رعایت احتیاط، می‌توان همه بانوان را پس از تلبیه در مسجد فعلی محاذی شجره قدیم آورد و تلبیه را مجدداً القا کرد بدون اینکه بخواهیم مقلدان بعض مراجع را از یکدیگر جدا کنیم.

۲۱. مشخص کردن محدوده سعی بین صفا و مروه برای زائران و اینکه نیازی به بالا-رفتن از کوه صفا و مروه یا زدن پاها به کوه نیست و همین که هنگام بالا آمدن به سنگ فرشهای مسطح رسیدید، به صفا و مروه رسیده‌اید و آن دور شما تمام شده است، چون محل سنگ‌فرشهای مذکور جزء صفا و مروه است.

۲۲. توصیه مؤکد شده که اجهار به تلبیه و استلام حجر با توجه به ازدحام موجود بر زنان مستحب نیست.

۲۳. این تذکر برای زائران مفید است که محل انجام تقصیر در عمره لازم نیست حتماً در کنار مروه باشد بلکه می‌توانند در هر جای دیگر نیز تقصیر کنند. ولی بانوان توجه داشته باشند که هنگام تقصیر موهایشان در مقابل نامحرم آشکار نشود.

۲۴. در روز دهم برای رمی جمره عقبه دقت شود که بعد از ظهر، جمرات خلوت است و بسیاری از کسانی که صبح از رمی ناتوانند، بعد از ظهر به راحتی می‌تواند رمی کنند. بنابراین، به صرف اینکه در صبح نمی‌توانند رمی کنند نباید نایب بگیرند و باید صبر کنند و عصر رمی کنند. هر چند با توجه به تغییری که اخیراً در طول جمره عقبه داده‌اند احتمال می‌رود بیش از ظهر نیز ازدحام چندانی نباشد.

۲۵. شایسته است احکام و مناسک را به زبان ساده بیان کنند و از کلمات ناآشنای علمی و فقهی بپرهیزند و توجه زائران را به انجام اعمال با نیت خالص معطوف نمایند.

۲۶. احتیاط‌هایی که سبب بروز مشکل و عسر و حرج نمی‌شود اعمال گردد و از احتیاط‌هایی که موجب مشقت و وسوسه می‌شود پرهیز شود.

مثلاً توصیه شده در تقصیر عمره تمتع و عمره مفرده، ابتدا مو را کوتاه کنند، تا به احتیاط برخی مراجع عمل شده باشد. نیز قبل از

ص: ۲۳

احرام نماز بخوانند که به احتیاط بعضی دیگر عمل شده باشد.

۲۷. اهتمام خود روحانی به نوافل به ویژه نماز شب و تذکر دادن آن به زائران برای عادت کردن آنان به سحرخیزی و انجام نوافل، بسیار مفید و موجب قدردانی زائر است. ضمناً روشهای آسان خوانی نوافل را باید به آنها آموزش داد، مثلاً نشسته خواندن، در مسیر راه خواندن و نیاز به سوره و قنوت نداشتن نافله. این مطلب هم لازم است گفته شود که نمازهای نافله و مستحبی و نمازهای واجب مثل نماز طواف و آیات، اذان و اقامه ندارد در هر حال روحانی باید روشهای آسان ارتباط با خداوند را تذکر دهد و بدین وسیله شعاع پیوند مردم با معنویت را توسعه دهد و دوام بیشتر بخشد. لازم به تذکر نیست که باید احکام مربوط به نوافل در سفر و حضر برای زائران تشریح شود.

۲۸. برای آسان ساختن دسترسی به فتاوی مراجع عظام تقلید، مناسب است مسائل اختلافی هر بخش از مناسک و اعمال را روی صفحه‌ای مقوایی یادداشت نمایند تا در صورت نیاز در مراحل احرام، طواف، نماز طواف و غیره به آن مراجعه کنند.

نکاتی از آموزه‌های روحانیون

جهت هماهنگ‌سازی فعالیتهای فرهنگی روحانیون کاروانها و بهره بهتر زائران از خدمات ارزشمند آنان نکات کاربردی ذیل تقدیم می‌شود:

- * قبل از جلسات لازم است مخاطب‌شناسی شده و افراد کاروان از جهت سطح علمی و فرهنگ توسط روحانی شناسایی شوند.
- * در ابتدا لازم است روحانی با معین و معینه بر اساس تواناییها و وظایف، محترمانه تقسیم کار نمایند. (فرمهای شماره ۳۰ و ۳۱)

جلسات پیش از سفر

۱. معرفی خود با لحنی متواضعانه و بیان اجمالی و کلی از شرح وظایف روحانی و معین.
۲. دادن شماره تلفن خود همراه با نام و نام خانوادگی به افراد.
۳. سرفصل فعالیتهای:
 - آمادگی برای سفر
 - آموزش مناسک حج و احکام و لزوم تقلید
 - بیان اسرار و معارف حج
 - آشناسازی با اماکن مقدس مکه و مدینه و تاریخ اسلام به ویژه تاریخ پیامبر اکرم (ص)

ص: ۲۵

- راهنمایی و ارجاع به امام جماعت مسجد محل سکونت برای تصحیح قرائت نماز و رسیدگی به حساب سال.
- لازم است روحانی اصل مسئله ضرورت صحت قرائت نماز را تذکر دهد و آمادگی خود را برای تصحیح قرائت اعلام کند اما کسی را اجبار به خواندن حمد و سوره ننماید.
- همراهی با زائران و نظارت تام بر اعمال آنان
- ۴. مطالبی که پیش از سفر باید گفته شود:
 - خبر دادن به بستگان و دوستان
 - مطالعه در زمینه‌های آداب سفر حج، اعمال و مناسک، اسرار و معارف، تاریخ و اماکن همراه با معرفی کتاب و نوار
 - حسابرسی اموال
 - وصیت
 - خداحافظی و حلالیت طلبیدن
- آماده کردن وسایل سفر که برخی را مدیر توضیح داده و آنچه که جنبه فرهنگی دارد روحانی راهنمایی کند.

آمادگی برای سفر

فواید سفر، خواندن سفرنامه‌های حج، اطلاع از اوضاع جوی، فرهنگی اجتماعی عربستان.

آموزش مناسک

مدینه قبل - ابتدا بحث تقلید و سپس اجمالی از مناسک عمره و حج و بحث عمره با تفصیلی بیشتر نه کامل.
مدینه بعد - اجمالی از مناسک حج و بیان مناسک عمره تمتع به طور کامل تبیین گردد.

اسرار و معارف حج

۱. اسرار و فواید سفر حج و برخی از آداب زیارت
۲. اسرار و آثار تشریح حج به طور کلی

ص: ۲۶

۳. اجمالی از اسرار برخی از اعمال و محرمات برای هر دو گروه و اسرار اعمال عمره به طور کامل برای زائران مدینه بعد.

حسابرسی اموال

بیان این بخش با تکیه بر ضرورت صرف مال حلال در سفر حج، ابتدا پرداخت دیوان مردم و سپس کفارات و مظالم عباد و در پایان مسئله خمس و زکات بیان شود.

ضمناً بهتر است مسائل مربوط به وجوهات را به امام جماعت مسجد محل و یا نمایندگان مراجع عظام تقلید ارجاع دهد.

وصیت

از آنجا که مردم از وصیت هراس دارند:

- اصل استحباب کلی وصیت در هر حال

- استحباب وصیت پیش از سفر به ویژه سفر حج

- مواد وصیت نامه

- شرایط وصی

خداحافظی و حلالیت طلبیدن:

رفع کدورتها و آشتی با کسانی که قهر هستند.

وسایل فرهنگی مورد نیاز در سفر:

مناسب است فهرستی تهیه و در اختیار زائران قرار داده شود و از جمله لوازم فرهنگی عبارت است از:

۱. قرآن غیر حجیم و غیر مترجم

۲. ادعیه و آداب حرمین

۳. کتاب یا کتابهایی برای مطالعه در موضوعات لازم برای این سفر که قبلاً ذکر شد.

۴. جزوه‌های کوچک ادعیه طواف و سعی

۵. وسایل مورد نیاز برای حلق و تقصیر (قیچی و خودتراش)

۶. سجاده

۷. قلم و دفتر یادداشت برای نوشتن خاطرات سفر

ص: ۲۷

۸. تسبیح

۹. ساعت کوچک زنگ‌دار برای بیدار شدن

۱۰. لباس احرام و لنگ و ردای اضافی و دمپایی

در سفر

- در فرودگاه مبدأ، گرم گرفتن، و احوال‌پرسی با زائران و دادن جزوه مختصر حج یا ادعیه به زائران خود. مناسب است داخل هواپیما و قبل از نشستن بر زمین مدینه عرض سلام مختصری بشود.

در فرودگاه مقصد

- خوش آمدگویی به آنان

- اعلان برنامه‌های بعدی

- مدینه قبل - برنامه‌های مدینه

- مدینه بعد - رفتن به جحفه و مسئله احرام

- پاسخ به سؤالها

- در بین راه - چنانچه ممکن است مقدار کوتاهی با استفاده از بلندگوی اتوبوسها صحبت کند.

- از جحفه تا مکه - توجه دادن به محرمات احرام و یادآوری اعمال بعدی و اعلان وقت رفتن به مسجد الحرام برای اعمال.

مدینه قبل:

- جلسات سخنرانی: بهتر است هر سخنرانی به چهار بخش تقسیم شود:

۱۰ دقیقه اماکن و تاریخ

۱۰ دقیقه مناسک

۱۰ دقیقه به بیان آداب زیارت و به مسائل اختلافی و حساسیت برانگیز توجه داده شود و در جلسات پایانی به بیان اسرار و معارف حج پردازد.

۵ دقیقه ذکر مصیبت و دعا

ص: ۲۸

- حتی المقدر پیش از زیارت اماکن مقدس مدینه توضیحات راجع به آن اماکن ارائه شود، بعد از آن مطالب دیگر تاریخی بیان شود.
- برای آموزش بهتر از لوحه‌های مسجد النبی، بقیع، احد و خندق در قطع یک ورقی که توسط بعثه تهیه شده استفاده شود.
- بازدید مجدد و نماز در مسجد قبا و زیارت حضرت حمزه در احد.

همراهی زائران

- در ابتدای ورود به مدینه زائران را همراهی کند و در خدمت آنان باشد.
- در اولین فرصت آنان را به نماز مسجد النبی و زیارت قبر پیامبر (ص) و ائمه بقیع (ع) برده و توضیحات مختصری داده و آنان را راهنمایی کند و وعده تکمیل توضیحات را به جلسات سخنرانی موکول نماید.
- چون توضیحات اماکن مدینه بیشتر در جلسات سخنرانی همراه با لوحه‌های کروکی انجام می‌پذیرد، از توضیح زیاد و معطل کردن آنان در مکان پرهیز گردد و به قدر لازم اکتفا شود.
- از سخنرانی و روضه‌خوانی در کنار بقیع و بین الحرمین پرهیز شده و به زیارت اکتفا گردد.
- بجز اماکن مرسوم که در وقت معین به زیارت آنها می‌روند، در اوقاف مناسب آنان را به زیارت برخی اماکن و مساجد دیگر ببرند و برای آنکه زائران خسته نشده و بهتر به این امر پردازند این کار در سه نوبت انجام شود.
 ۱. یک بار به مسجد غمامه و مسجد علی بن ابی طالب و محل پیشین قبر حضرت عبدالله.
 ۲. یک بار به مسجد ابوذر و مسجد الاجابه
 ۳. در نوبت سوم به مشربه ام ابراهیم و فضیح
- چنانچه بتوانند افراد علاقه‌مند را یک بار دیگر به قبا و احد ببرند بسیار مناسب است.

مدینه بعد:

- فعالیت فرهنگی روحانی کاروان تفاوت‌هایی با مدینه قبل خواهد داشت:

۱. نظر به اینکه بیان مناسک عمره و حج حذف خواهد شد، تنها به سؤالهای حاضران در خصوص اعمال انجام شده پاسخ داده می‌شود.

۲. اسرار و معارف اعمال نیز به طور گذرا و در حد لزوم بیان می‌شود.

۳. مسائل اخلاق و احکام مورد نیاز این سفر و عمومی برای آنان بیان گردد.

۴. زائران را جهت بازدید مسجد شجره و یک بار قبا و احد اضافی همراهی کند.

حرکت به سوی میقات مکه:

پیش از حرکت به سمت مسجد شجره به زائران یادآوری شود که چنانچه تمایل داشته باشند می‌توانند غسل احرام را در هتل انجام دهند و لباس احرام را نیز بپوشند.

خانمهایی که از ورود به مسجد شجره معذورند، آنها را نسبت به نذر احرام پیش از میقات توجیه فرموده و صیغه نذر را برای آنان بخواند و نیت احرام و لبیک را بگوید تا در مدینه محرم شوند.

و این نکات را نیز قبل از حرکت یادآوری کند:

۱. توجه دادن خانمها به لزوم اذن همسر برای صحت نذر احرام

۲. توجیه زائران نسبت به کروکی مسجد شجره و جغرافیای منطقه جهت پیشگیری از گم شدن آنان.

۳. همراه داشتن کیسه برای دمپایی‌ها.

۴. همراه نبردن ساک و هر محموله دیگری به مسجد.

۵. با طهارت بودن و وضو گرفتن برای رفتن به مسجد، چون معمولاً احرام پس از نماز انجام می‌شود.

۶. در صورت نداشتن معینه، تعیین راهنما برای بانوان و راهنمایی بیشتر او و بانوان نسبت به احرام در مسجد شجره.

ص: ۳۰

۷. ذکر مصیبت و وداعی با مدینه داشته باشند.

در مسجد شجره

۱. پس از پیاده شدن از اتوبوسها دستور داده شود که کنار اتوبوس توقف کنند و توضیح و راهنماییهای لازم به آنها داده شود.
 ۲. توجیه زائران نسبت به رنگ، شماره تابلوی اتوبوس جهت جلوگیری از گم شدن آنان.
 ۳. برای جلوگیری از اشتباه رفتن به پارکینگ‌های اتوبوسها جای مشخص و علامت خاصی برای راهنمایی آنان تعیین کند؛ مثلاً جهت قبله یا گلدسته بزرگ و یا رنگ تابلوهای پارکینگ‌ها.
 ۴. محل توقف خود در مسجد شجره را تعیین کنند، مثلاً اعلام کنند: داخل مسجد شجره در حیاط وسط، یا ابتدای شبستان سمت قبله یا جلوی محراب یا روبه‌روی محراب و غیره.
 ۵. محلی برای افرادی که گم می‌شوند در داخل مسجد مشخص کنند تا در همان مکان بمانند و از آنجا حرکت نکنند تا افراد کاروان به سراغ آنان بیایند.
 ۶. شرکت در نماز جماعت مسجد شجره.
 ۷. خواندن نماز واجب یا مستحب احرام در مسجد.
 ۸. بیان نیت.
 ۹. گفتن تلبیه.
 ۱۰. کنترل احرام افراد برای آخرین مرحله پای اتوبوس یا داخل اتوبوس قبل از حرکت.
 ۱۱. تذکر به تکرار تلبیه.
 ۱۲. دعای ورود به شهر مکه و تذکر قطع تلبیه.
- تذکر: برخی از موارد فوق جهت کاروانهایی که از جحفه نیز محرم می‌شوند مورد استفاده است.

در مکه:

وظایف روحانی به طور مختصر و فهرستوار در اعمال عمره تمتع.

ص: ۳۱

۱. جدا کردن افراد ناتوان و معذور پیش از حرکت برای اعمال و تعیین وقت مناسب برای اعمال افراد معذور و اعلام به آنها.
۲. یادآوری طهارت و وضو برای رفتن به مسجد الحرام به زائران.
۳. توجیه زائران در اولین لحظات ورود به مسجد الحرام و آغاز اعمال در کنار خانه خدا.
۴. خواندن ادعیه مختصر ورود به مسجد الحرام و دیدن کعبه و تذکر آداب دیگر.
۵. توقف دادن زائران در محل مناسبی که کعبه و حجر اسماعیل و مقام ابراهیم را مشاهده کنند بدون مزاحمت برای مردم و توضیحی درباره آنها.
۶. تذکر دوباره ترتیب اعمال و تعیین محل قرار زائران پس از هر یک از اعمال.
۷. تعیین محل قرار نهایی پس از اتمام اعمال و کسانی که از همراهان خود عقب مانده یا آنها را گم می‌کنند.
۸. تذکر ورود به مطاف با حال خشوع و در قسمت خلوت و مناسب.
۹. تذکر شروع طواف مقابل حجرالاسود و یادآوری نیت طواف.
۱۰. قبل از شروع سعی، صحت طواف و نماز آن را کنترل نماید.
۱۱. تذکر به نوشیدن آب زمزم از ظروف آب.
۱۲. تذکر و توضیح شروع سعی و نیت و کیفیت سعی پیش از ورود به سعی و حدود سعی بین صفا و مروه و شروع از سنگ فرش صفا.
۱۳. تذکر مستحبات سعی به زائران جهت اشتغال به ذکر و مستحبات در حال سعی.
۱۴. کنترل سعی زائران در مروه و راهنمایی آنان نسبت به تقصیر.
۱۵. کنترل نهایی اعمال آنان در هتل و اطمینان به صحت و اتمام آن.

یادآوری

معذوران را نیز در وقت مناسب با تمهیدات لازم برای اعمال خواهند برد و نکات فوق الذکر در حد لزوم برای آنان نیز انجام

ص: ۳۲

خواهد شد.

برنامه سخنرانی و آموزش مناسک در مکه مکرمه

زمان و مکان:

زمان و مکان مناسب برای سخنرانی را روحانی کاروان با هماهنگی مدیر و روحانیون دیگر که در آن ساختمان مستقر هستند تعیین خواهند کرد.

محتوا:

مدت هر سخنرانی در حدود نیم ساعت خواهد بود که همانند سخنرانیهای مدینه به سه بخش تقسیم می‌شود:

۱. مناسک حج

۲. اماکن و تاریخ

۳. فلسفه و اسرار حج

در طول این ایام آداب و مستحبات مکه مثل تلاوت قرآن، ختم قرآن گروهی، نماز در مسجدالحرام و طواف مستحبی در صورت امکان مکرراً تذکر داده شود.

ضمناً برای افراد مدینه قبل در روزهای آخر برخی از مسائل اخلاقی و احکام مورد نیاز زندگی گفته شود.

زیارت اماکن

زائران را در وقت مناسب به بازدید مولد النبی، شعب ابوطالب، اشاره به مسجد شق القمر در ابوقبیس، زیارت قبرستان حجون، مسجد جن، مسجد شجره و مسجد الرایه که این مکانها نزدیک هم هستند خواهند برد.

یکی از مراحل حساس و مهم کاری روحانیون کاروانها از هشتم تا دوازدهم ذی حجه است.

۱. در آخرین جلسه سخنرانی آمادگی لازم برای اعمال حج و زمان حرکت و مراحل اعمال توضیح داده شود.

۲. زمان حرکت کاروان با مدیر هماهنگ و سپس در وقت مناسب

ص: ۳۳

اقدام به احرام حج شود.

۳. جهت جلو انداختن پنج عمل مکه برای معذورین برنامه ریزی شود.

۴. شب عرفه در عرفات بخشی از وقت را به یادآوری اعمال حج و اهمیت عرفه و عرفات و دعا و توسل بگذرانند ولی زیاد طولانی نشود تا زائران به استراحت خود برسند.

۵. صبح روز عرفه در یک سخنرانی کوتاه این مطالب گفته شود:

۱. جغرافیای عرفات و توضیح درباره جبل الرحمه و مسجد نمره و حدود عرفات.

۲. مسائل تاریخی واقع شده در عرفات.

۳. شرکت در مراسم بعثه و رعایت دستورات و راهنماییهای بعثه.

۴. اهمیت روز عرفه و صحرای عرفات.

۵. لزوم بهره‌گیری از این وقت و مکان و راهنمایی آنان به دعا، نماز قضا، توبه از گناه و تصمیم به ترک گناه در بندگی خدا و طلب توفیق از خداوند و دعای عهد.

۶. یادآوری نیت وقوف در عرفات و مسائل لازم آن نزدیک ظهر.

۶. عصر روز عرفه:

۱. خواندن دعای عرفه و دعاها و اعمال مستحبی که در مناسک ذکر شده است. بهتر است از خواندن روضه‌های مفصل و سخنرانی طولانی پرهیز شود و مردم را به اعمال و آداب عرفه که فقها در کتب فقهی و مناسک آورده‌اند راهنمایی کنند.

۲. یادآوری مسئله وقوف در مشعرالحرام و مسائل و آداب مربوط به وقوف در آنجا پیش از نماز مغرب و عشا.

۳. اقامه نماز جماعت مغرب و عشا در عرفات، در صورتی که خوف آن است که دیروقت به مشعر برسند یا آب برای تطهیر و وضو در دسترس نباشد.

۴. پیاده رفتن به مشعر برای افرادی که قدرت پیاده روی دارند، با پیش‌بینی پرچم یا تابلوی کاروان، اسامی افراد پیاده، بلندگوی سیار جهت قرائت دعای کمیل و یا مناجات علی علیه‌السلام در مسجد

ص: ۳۴

کوفه، موبایل جهت ارتباط با بقیه کاروان در مشعرالحرام.

۷. شب عید قربان:

۱. تقدیم رمی از اعمال معذورین و مشخص کردن همراه آنان.

۲. یادآوری مسئله وقوف و یاد و ذکر خدا در شب عید و جمع آوری ریگها.

۳. یادآوری اهمیت شب مشعر و برخی از شبهای مهم تاریخ اسلام مثل لیلۃ المبیت، شب بیعت عقبه، شبهای خندق، شب عاشورا و غیره.

۸. روز عید:

۱. توضیح مختصری درباره اعمال روز عید و ترتیب آنها و بزرگداشت عید قربان.

۲. بردن زائران پس از صبحانه و استراحت برای رمی اعم از مباحثی و نیابتی

۳. توجه دادن به مسئله نیابت برای ذبح و آموزش اجمالی نایبان برای ذبح.

۴. راهنمایی زائران به اعمال روز عید و حلق و خروج از عمدۀ محرمات احرام.

۵. تذکر پیش نیامدن اشکالی در حج از جهت تأخیر ذبح در صورت ضرورت.

۹. شبها و روزهای یازدهم و دوازدهم

۱. یادآوری نیت بیتوته.

۲. کنترل اعمال سه گانه روز عید زائران در شب یازدهم.

۳. سخنرانی مختصر و دعا یا ذکر مصیبتی کوتاه. حتماً باید کوتاه باشد چون زائران شدیداً خسته اعمالند.

۴. آماده کردن زائران برای رمی روز یازدهم و توضیح مختصری درباره رمی و اعمال بعدی و وظایف زائران.

۵. راهنمایی زائران برای استفاده بهتر توقف در منی، مثل اشتغال به

ص: ۳۵

ذکر، دعا، نماز قضا، تلاوت قرآن و رفتن به مسجد خیف.

۶. تذکر مضامین خطبه پیامبر (ص) در منی.

۷. سخنرانی اخلاقی در شب دوازدهم و ذکر نشانه‌های قبولی اعمال.

پیش‌نیاز گفتوگو با برادران

اشاره

از دیرباز پیروان فرق مختلف اسلامی و پیروان مسائل اعتقادی باهم گفتوگو داشته و خواهند داشت و این گفتوگوها گاه در جوی دوستانه و گاهی با مشاجره دنبال گردیده و در این زمان بیش از هر زمان گفتوگو و حوار مورد توجه قرار گرفته است. اکنون اشاره‌ای به نیازهای حوار و گفتوگو تقدیم می‌گردد.

الف. توصیه‌های ضروری

۱. در گفتوگوها و تبیین معارف، بر عنوان اهل بیت (ع) تمرکز شود.
۲. از مسائل تفرقه افکن و تشنج آفرین جداً پرهیز شود.
۳. بر وحدت مسلمین عملاً و قولاً تأکید شود.
۴. مشکلات عالم اسلام و مصیبت‌های وارده بر امت اسلام در بین حجاج، بازگو و چاره‌اندیشی شود.
۵. خطرات کفر و صهیونیسم تبیین شود.
۶. در دفع اتهامات و شبهات، از آیات قرآن کریم و مسلمات فریقین بهره گرفته شود.
۷. معارف بلند مکتب اهل بیت (ع) مخصوصاً توحید و دعا و ظلم‌ستیزی و غیره تبیین گردد.
۸. محورهای تبلیغی مشککین و تفرقه‌افکنان شناسایی و باجدال

ص: ۳۷

احسن جواب داده شود.

۹. در زمینه جوابگویی به افتراها و شبهه‌ها، از منابع معروف و معتمد برادران اهل سنت استفاده شود.

۱۰. حتی الامکان از زبان عربی و مانند آن استفاده شود.

ب. محورهای مطالعاتی

۱. منشأ افسانه تحریف قرآن چیست؟

۲. ارتباط نسخ تلاوت و تحریف قرآن.

۳. ارتباط قول به رؤیة الله و شرک.

۴. شفاعت و دلایل قرآنی آن.

۵. عصمت اهل بیت (ع) در قرآن.

۶. مخاطب آیه تطهیر کیانند؟ آیا شامل زوجات النبی (ص) می‌شود؟

۷. آیه غار چه دلالتی بر فضیلت خلیفه اول دارد؟

۸. عشره مبشره چه کسانی هستند؟ آیا سند و برهان محکمی بر آن وجود دارد؟

۹. مشروعیت توسل به اولیای خدا همچون پیامبران و امامان از منابع معتبر اهل سنت.

۱۰. چگونگی جمع بین عدالت اصحاب و ارتکاب گناهان کبیره همچون قتل و سرقت و زنا و غیره.

۱۱. اقامه حدود الهی در حکومت نبوی مدینه بر برخی از اصحاب با اعتقاد به عدالت جمیع صحابه، چه توجیهی دارد؟

۱۲. مشروعیت گریه بر اموات در سیره پیامبر اسلام (ص) و اصحاب، از طریق منابع معروف اهل تسنن.

۱۳. دلایل مشروعیت احیای مراسم و احتفال به ولادت پیامبر اسلام و اولیاء الله.

۱۴. مشروعیت زیارت و بنای قبور اولیاء الله.

۱۵. صلوة تراویح در زمان کدام یک از خلفا پایه‌گذاری شد و چه دلیل بر مشروعیت آن وجود دارد.

۱۶. تکتف در نماز چه وجهی دارد و دلیل عدم مشروعیت آن

ص: ۳۸

چیست؟

۱۷. ما یصحّ السجود علیه در نماز و دلیل بر افضلیت سجود بر تربت سید الشهداء (ع).
۱۸. آیا دلیلی از شرع مقدس بر جمله (الصلوة خیر من النوم) در اذان وجود دارد؟
۱۹. زمان تشریح اذان و تبیین دیدگاههای مذاهب اسلامی در این زمینه.
۲۰. ادله جواز جمع بین الصلوتین در منابع اهل سنت.
۲۱. از ادله قرآنی و روایی، مسح پاها استفاده می‌شود یا غسل آنها؟
۲۲. اهل سنت حدیث مسلم فریقین خلفائی اثنا عشر را چگونه توجیه نموده و بر خلفا تطبیق می‌کنند؟
۲۳. دلایل وجود تبعیت از اهل بیت (ع) را از قرآن و سنت بیان فرمایید.
۲۴. چرا در قرآن کریم نام مقدس علی (ع) و ائمه اطهار نیامده است؟
۲۵. چه کسانی از اعظام و مشاهیر اهل سنت تصریح به ولادت حضرت مهدی (ع) کرده‌اند؟
۲۶. آیا صحیح بخاری از مانند حضرت امام جعفر صادق (ع) نقل روایت کرده است و چرا؟
۲۷. به طور کلی، روابط اهل بیت (ع) با حکام و خلفا چگونه بوده است؟
۲۸. دلیل مشروعیت تبرک به صلحا و اولیا.
۲۹. ادله لزوم وحدت مسلمین از قرآن و سنت.
۳۰. چگونگی جمع بین حدیث حلال محمد حلال الی یوم القیامه و تحریم متعه.

نقش روحانی کاروان

سفر زیارتی حج و عمره و عتبات، سرشار از معنویت، عرفان و تقرب به خداوند است و بیشتر زائران، که سالها در انتظار چنین سفری بوده‌اند، آماده بهره‌گیری از آنند و روحانی کاروان، شمع پرفروغ و هدایتگر کاروانیان به سوی اهداف بلند این سفر و واسطه این فیض است.

در سفر حج، که به فرموده حضرت امام خمینی (قدس سره) سفر الی الله است، روحانی وظیفه راهبری و توجیه معنوی زائران و ایجاد پیوند استوار و پیوسته زائران با خدا را به عهده دارد. هنگامی که در مکه با آن دسته از زائران ایرانی روبه‌رو می‌شویم که بی کاروان و روحانی بدان مکان مقدس مشرف شده‌اند و بدون احرام به حرم پای می‌نهند و یا احرام و اعمال را برابر با فتوای اهل سنت انجام می‌دهند و یا کسانی که سابقه تشرف دارند و بدون نظارت روحانی، اعمال را باطل انجام می‌دهند و متحیر در عمل خود باقی می‌مانند، به ضرورت وجود روحانی در کاروان و جایگاه او بهتر و بیشتر پی می‌بریم. از این رو زائران، خود، طالب حضور در کاروانی هستند که از روحانی موفق سود جوید تا آنان بتوانند اعمال و مناسک خویش را به گونه صحیح به انجام رسانند. روحانی، هم جان آدمی را صیقل می‌دهد و هم زمینه‌های صحیح ارتباط با جانان

ص: ۴۰

را فراهم می‌سازد و راههای حفظ این ارتباط را نشان می‌دهد. او طیب دَوّاری است که در تمام مراحل سفر در خدمت زائر و کاروان است. همه افراد روحانی وظیفه دارند که این جایگاه بلند و نعمت بزرگ خداوندی را پاس دارند که موجب شده است همسفران بدانان ارج نهند و مصداق سخن امام علی (علیه السلام) شوند که فرمود: مَنْ وَقَّرَ عَالِمًا فَقَدْ وَقَّرَ رَبَّهُ. (۱)

انتظار زائران از روحانی کاروان

اشاره

روحانی کاروان خود را خدمتگزار زائر می‌داند و زائران هر یک به قدر معرفت خویش از روحانی انتظارهایی دارند، ولی باید توجه داشت که وظیفه روحانی خدمت به زائران برای انجام صحیح اعمال است و امور اجرایی کاروان به عهده او نیست. در زیر کوشیده‌ایم مهم‌ترین وظایف روحانیون کاروان را باز نماییم و به اختصار از آن سخن گوئیم.

۱. برخورد همراه با محبت

سفر، خود با مشکلات و جداییها و اشتغالات فکری روبه‌روست و سفر زیارتی حج یا عمره به دلیل اعمال و مناسک خاص خود، برای برخی کسان دل‌نگرانیهایی به همراه می‌آورد و زائران در این سفر به مسئولان کاروان (مدیر و روحانی) اعتماد و تکیه دارند. از این رو، چون روحانی، مربی و معلّم زائران به حساب می‌آید، سزاوار است با محبت و مهربانی و رأفت خویش، آنان را دلگرم کند که این، خود از اخلاق پیامبر گرامی و اهل بیت پاک او (علیهم السلام) است؛ چنان که امام علی (علیه السلام) می‌فرماید: حُسْنُ الْخُلُقِ يُورِثُ الْمَحَبَّةَ وَيُؤَكِّدُ الْمَوَدَّةَ. (۲)

۲. تواضع و فروتنی

چون زائران احساس کنند که روحانی کاروان یکی از آنان است،

۱- کافی الدین علی بن محمد اللیثی الواسطی، عیون الحکم و المواعظ، کلمه ۷۶۲۹.

۲- عیون الحکم و المواعظ، کلمه ۴۴۰۰.

ص: ۴۱

راه حل مشکلات اعمال گذشته خود را از او می‌پرسند و خواستار راهنمایی و همراهی او برای آینده خویش می‌گردند. بدیهی است که با وجود روحیه خود برتر بینی در فرد روحانی، این ارتباط و همراهی پدید نمی‌آید. خداوند به پیامبر اسلام (صلی الله علیه وآله) فرمان می‌دهد که **وَ اخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ**. (۱)

۳. عزت نفس

زائران کاروان، خواهان کسب فیض و راهنمایی از روحانی خویشند و این جز از گذر عزت نفس فرد روحانی به دست نمی‌آید. اگر زائران از روحانی عزت نفس نینند، به مواعظ و راهنماییهایش با شک و تردید می‌نگردند. عزت نفس در وجود مقدس پیامبر رحمت (صلی الله علیه وآله) در حد کمال بود؛ چنان که خداوند از مکنون قلب آن پیامبر بزرگ آسمانی (صلی الله علیه وآله) وحی می‌کرد که: **قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ...** (۲)

۴. احترام گذاردن به افراد

برخورد همراه با محبت در جذب افراد کافی نیست، بلکه باید شخصیت افراد را نیز ارج نهاد و این هنگامی عملی می‌شود که روحانی زائر را میهمان پیامبر (صلی الله علیه وآله) و خداوند بداند و با قطع نظر از دیگر ویژگیهای زائران، به آنان احترام بگذارد تا آنان، خود را دارای جایگاهی ویژه نزد روحانی بدانند و بیشتر به او تمایل یابند که: **مَنْ حَسَنَ ظَنَّهُ بِالنَّاسِ حَازَ مِنْهُمْ الْمَحَبَّةَ**. (۳)

۵. برخورد عادلانه با زائران

گاه در جمع کاروان افرادی هستند که بنا بر دلایلی به فرد روحانی نزدیک‌ترند، ولی به هر حال، برخورد روحانی با زائران باید عادلانه باشد و در رسیدگی به امور افراد حق کسی از میان نرود. زائران باید احساس کنند که روحانی به گونه‌ای عادلانه به آنان

۱- سوره شعراء، آیه ۲۱۵.

۲- سوره فرقان، آیه ۵۷.

۳- عیون الحکم و المواعظ، کلمه ۷۵۲۹.

ص: ۴۲

خدمت می‌کند و بدین سان، از عمق جان به او بگرایند که مَنْ عَدَلَ تَمَكَّنَ. (۱)

۶. توجه به افراد آسیب‌پذیر و خادمان کاروان

در هر گروهی، افراد بیمار و گرفتار و ضعیف هست. روحانی ضمن دلجویی از چنین کسانی باید در کلیه برنامه‌ریزیهای خود آنان را در نظر گیرد و از میان افراد داوطلب، به نوبت، کسانی را برای یاری آنان معرفی کند و گاه‌گاه به خادمان سرکشی و از زحماتشان قدردانی کند.

۷. حضور به موقع در جلسات

نظم و انضباط در سفر برای هماهنگ‌سازی زائران در مراحل مختلف سفر دارای سهمی ویژه است و رعایت نظم در زمان تشکیل جلسات و مباحث، عاملی مؤثر در سامان بخشی برنامه‌هاست و زائران می‌توانند برای دیگر اوقات خود برنامه‌ریزی کنند. در این میان، حضور به موقع روحانی در جلسه و تعیین وقت آغاز و انجام جلسه در زمان مقرر، نشان از احترام گذاشتن به وقت زائران اعلام شده است.

۸. سعه صدر

از ویژگیهای ضروری مربی و مدیر، سعه صدر و تحمل دیگران است. مربی شایسته به نتیجه عمل و فعالیت خود می‌اندیشد و مشکلات زودگذر و بی‌ارزش را فراموش می‌کند. از این رو، می‌کوشد با درک مشکلات افراد، همچون طیبی دلسوز به درمان آنان بپردازد. بدیهی است که در یک گروه صد نفره یا بیشتر، تواناییها و حساسیتها و نقاط ضعف افراد مختلف است و روحانی باید نقش تربیتی خود را به خوبی و با شکیبایی انجام دهد. امام علی (علیه السلام) می‌فرماید: آله الریاسة سعة الصدر. (۲)

۱- همان، کلمه ۷۲۸۳.

۲- همان، کلمه ۲۵.

۹. تومیه اماکن در حرمین شریفین

بسیاری از اماکن و مشاعر و زیارتگاههای مکه و مدینه، مورد توجه زائران است، ولی بسیاری از زائران، شماری دیگر از زیارتگاهها، مانند منطقه بدر، غدیرخم و ربه را نمی‌شناسند و یا زیارت نمی‌کنند. لازم است روحانی کاروان، زائران را از ارج و تقدس آنها آگاه سازد، هر چند حضور در آن مکانها برایشان مقدور نباشد.

۱۰. مطالب مستند

روحانیون و به ویژه کسانی که چند بار به حج تشرّف یافته‌اند، نباید در بیان مطالب به محفوظات خود اعتماد کنند، بلکه باید با مراجعه به منابع معتبر، مطالب را مستند نقل کنند تا در شنوندگان تأثیری ژرف بگذارد. این امر در کاروانهای دانشجویی و مشابه آن، که عموماً به منابع نیز مراجعه می‌کنند، اهمیتی بیشتر دارد.

۱۱. حفظ حرمت و قداست لباس

گاهی روحانی کاروان در حال احرام یا هنگام سخن گفتن، از آراستگی لباس خویش غافل می‌ماند و ناخواسته به کیفیت کار خویش آسیب می‌رساند. باید توجه داشت که حفظ وقار و آراستگی ظاهری در همه حالات، پسندیده و مطلوب است؛ چنان که امام علی (علیه السلام) می‌فرماید: السَّكِينَةُ عُنْوَانُ الْعَقْلِ. (۱)

۱۲. داشتن طرح جامع

لازم است روحانی کاروان با اطلاعات کاملی که از روحيات و بینش دینی عقیدتی، آگاهیهای علمی و اخلاقیات زائران به دست آورده نسبت به تهیه طرحی برای تومیه زائران در ابعاد عقیدتی، فقهی و رفتاری برآید و با برنامه‌ریزی در طول سفر و بهره‌گیری از سوژه‌ها و اماکن آن طرح را عملی سازد؛ برای غیر معتقدین با استدلال، برای مسامحه‌کاران با تذکر، و برای علاقه‌مندان با

ص: ۴۴

راهنمایی ایجاد انگیزه نماید.

۱۳. رسیدگی قرائت و حساب سال

برای انجام این وظیفه، روحانیون از شیوه‌هایی گوناگونی بهره می‌گیرند. از موفق‌ترین راههای تجربه شده، معرفی زائران به روحانیون مساجد محل به وسیله نامه روحانی کاروان، حاوی درخواست او برای بررسی قرائت و رسیدگی به حساب سال زائر است. در این شیوه، ضمن اینکه از توان روحانی مساجد استفاده می‌شود، زائران با روحانی مسجد محل مرتبط می‌گردند و بدین سان، شمار بسیار از آنان به برنامه‌های مساجد جذب می‌شوند. روحانی کاروان نیز به امر اصلاح قرائت و حساب سال زائرانی که امکان معرفی آنان نیست، می‌پردازد.

۱۴. اعلام برنامه جلسات به گونه مکتوب

هنگامی که زائران در آستانه تشرّف و تهیه نیازهای سفر خویش هستند، باید زمان تشکیل جلسات به صورت روشن به آگاهی آنان برسد و برنامه‌های مدینه و مکه و نیز زمان تشکیل جلسات مدینه و مکه و بین‌الحرمین، پیش از سفر و در ایران به صورت مکتوب در اختیارشان قرار گیرد تا با ملاحظه آن، دیگر کارهای خود را به زمانی واگذارند.

۱۵. همراهی با زائران

اگر روحانی در طول مسیر (از فرودگاه گرفته تا مدینه و مکه و زیارت‌های دوره) سوار اتوبوسهای زائران گردد و با آنان همصحبت شود، مخاطبانی بیشتر خواهد داشت و با کسانی که کمتر در جلسات شرکت می‌کنند نیز می‌تواند سخن گوید. در هواپیماهای کوچک، که تنها گنجایش یک کاروان را دارند، روحانی بیشتر می‌تواند از فرصت استفاده کند.

۱۶. بیان مطالب متنوع و جذاب

برای برگزاری جلساتی با نشاط و مفید، لازم است وقت سخنرانی در موضوعات لازم، بر اساس اهمیت آنها تقسیم شود. برخی از این موضوعات عبارتند از: تذکرات مناسک و احکام، تاریخ حرمین، اسرار و معارف و اخلاق. در پایان لازم است حدود ۱۰ دقیقه برای پاسخ به پرسشها در نظر گیرند. در بیان مطالب تاریخی، این نکته دارای اهمیت است که در یک جلسه مطلب به پایان نرسد و داستان به صورت نیمه تمام به جلسه بعد واگذار شود. مدت جلسه در حرمین برای عموم، نیم ساعت است، ولی روحانی باید اعلام کند که برای پاسخ دادن به پرسش زائران همواره و در همه حال، آماده است.

۱۷. سازماندهی کاروان

روحانی کاروان پس از شناسایی زائران، باید به سازماندهی آنان پردازد. همچنین مسئولان کاروان باید افرادی را که سابقه تشرّف دارند و از اطلاعات دینی خوبی برخوردارند و داوطلب کمک به دیگران هستند، به عنوان سرگروه معرفی کنند و از زائران بخواهند که به صورت دلخواه با یکی از این افراد همراه شوند. بدین سان، با تشکیل گروههای چند نفره، روحانی کاروان می‌تواند در برخی موارد از طریق سرگروه برای ایجاد رابطه اقدام کند. این امر، بر سرعت عمل کاروان در انجام مناسک و بازدید می‌افزاید.

۱۸. رفت و آمد با زائران

در سفرهایی که مردان در طبقه‌ای جدا از زنان استقرار می‌یابند، روحانی با اعلام قبلی و یا هنگام نهار و شام در اتاقهای زائران حضور می‌یابد و غذا را در کنار آنان میل می‌کند. این کار، ضمن پدید آوردن ارتباط عاطفی میان زائر و روحانی و اطلاع از وضعیت آنان، زمینه توجیه و شیوه آن را برای روحانی مشخص می‌کند. بجاست که روحانی از زائران نیز دعوت کند که به اتاق او بیایند.

۱۹. توجیه در گروههای کوچک

برای آشنا ساختن زائران با قسمتهای مختلف مسجدالنبی (صلی الله علیه وآله) و مسجدالحرام، شایسته است زائران را به گروههای ۱۰ نفره تقسیم کنند و روحانی کاروان قبل از نمازها آنان را همراهی کند و آگاهیهای لازم در این دو مسجد به آنان منتقل سازد.

۲۰. ایجاد رقابت و نشاط

برای جلوگیری از احساس خستگی و نیز حفظ نشاط زائران، شایسته است که روحانی کاروان، میان زائران رقابتی سالم پدید آورد و با برگزاری مسابقه‌هایی در موضوعاتی چون احکام، مناسک و غیره کاروان را به تلاش وادارد.

۲۱. سامان بخشی کار احرام

هنگام احرام برای بسیاری نگرانی و اضطراب پدید می‌آید. مناسب است روحانی، با آرامش تمام، در حالی که لباس مقدس روحانیت در بر دارد، زائران را از احرام آگاه سازد و برای محرم شدن به آنان یاری رساند و آن گاه خود محرم شود. این کار موجب می‌شود که زائران به دلیل مشخص بودن روحانی کاروان، آسان‌تر او را شناسایی کرده و بدو رجوع کنند.

۲۲. اصلاح رفتاری زائران

در میان افراد کاروان، بعضی از زائران رفتار ناهنجار دارند؛ ریشه‌یابی و انتخاب راه صحیح در اصلاح رفتاری زائران با توجه به تنوع ناهنجاریها و روحيات مختلف مخاطبان هنر روحانی است.

ص: ۴۷

روانشناسی زائر**اشاره**

گام نخست در انجام مأموریت به گونه مطلوب، باز شناختن مخاطبان است تا بتوان برابر نیازهای آنان برنامه‌ریزی کرد.

۱. شناسایی نخستین

روحانی کاروان در این مرحله، اطلاعات اولیه زائران را از مدیر کاروان می‌گیرد (مانند شمار زنان و مردان، شمار خانواده‌ها، شغل زائران، تحصیلات، قومیتها، حساسیتها و ارتباطات به ویژه در استانهای کوچک) تا از سلامتی زائران و افراد آسیب‌پذیر آگاه باشد.

۲. بررسی نیازهای عقیدتی و فقهی زائران

این مرحله عبارت است از تهیه پرسشنامه‌هایی ویژه برای شناسایی مرجع تقلید، سابقه تشرّف، حساب سال، نیابت، سابقه مطالعاتی در مسائل حج و اسرار آن و کتابهای مطالعه شده. پس از آنکه زائران پرسشنامه‌ها را پر کردند، روحانی کاروان اطلاعات به دست آمده را به گونه‌ای منظم گرد می‌آورد.

۳. برنامه‌ریزی برای رفع نیازها

در این مرحله، روحانی با شناسایی نخستین و اطلاعات تکمیلی، برای رفع نیازهای فرهنگی زائران برنامه‌ریزی می‌کند و در غنی‌سازی اطلاعات و سامان دادن به وظایف زائران در انجام مناسک می‌کوشد. ملاک در برنامه‌ریزی در سطح متوسط که اکثر اقدار جامعه هستند در نظر گرفته می‌شود.

۴. جلسه‌های ویژه برای گروه‌هایی مختلف

گاه در کاروان کسانی یافت می‌شوند که از اطلاعات دینی خوبی برخوردارند و یا در مقابل افرادی که بسیار ناتوانند. مناسب است روحانی کاروان برای کم‌سوادان، جلسه‌های ویژه‌ای برگزار کند و در جبران نیاز آنها بکوشد و نیز از افراد توانا برای راهنمایی دیگر زائران سود جوید.

۵. روحانی زائر

اگر در جمع زائران کاروان، فردی روحانی یافت شود، شایسته است ضمن ایجاد ارتباط با وی، از او خواسته شود که در جمع

ص: ۴۹

زائران سخن گوید و در صورت امکان، محل سکونتش در اتاق روحانی کاروان پیش‌بینی شود.

۶. ارتباط با افراد منتقد

روحانی کاروان باید به سرعت افراد آسیب‌پذیر و معترض و منتقد کاروان را باز شناسد و ضمن برقرار ساختن ارتباطی دوستانه به مطالب آنها گوش فرا دهد و با برنامه‌ریزی درست، به انتقاداتشان پاسخ گوید و ضمن اصلاح اطلاعات آنان در توجیه و جذب آنان کوشش کند.

۷. ملاک برنامه ریزی

در همه برنامه‌ریزیها باید بر میانه‌روی ارج نهاده شود و از افراط و تفریط خودداری گردد.

با زائران در نخستین جلسه

اشاره

نخستین جلسه، برای روحانی کاروان و زائران بسیار مهم است، به ویژه اگر سابقه آشنایی نداشته باشند. روحانی کاروان در این جلسه همراه با اطلاعات به دست آمده و نیز با برنامه حساب شده حضور می‌یابد.

الف. چگونگی برخورد با زائران

۱. روحانی کاروان، نخست باید خود را معرفی کند و از اینکه خداوند توفیق همسفری با این گروه را نصیبش کرده است، او را سپاس گوید و متذکر شود که در طول سفر به صورت شبانه روزی در خدمت زائران است.
۲. در معارفه باید برخورد، صادقانه و بی‌پیرایه باشد و بر شخصیت زائران ارج نهاده شود و روحانی کاروان در صورت امکان، هنگام ورود با آقایان دست دهد و احوالپرسی کند.
۳. برخورد اول باید کاملاً عاطفی و همراه با تفاهم باشد. از برخورد مغرورانه باید پرهیز کرد و روحانی کاروان نباید بر خود بی‌بالد که چند بار به حج تشرف یافته و یا زائران بدو نیازمندند.

ص: ۵۰

۴. روحانی کاروان باید قول دهد که در حدّ توان خویش به زائران خدمت می‌گذارد نه بیشتر، تا هنگام عمل، زائران احساس نکنند که میان گفتار و کردار او فاصله‌ای زیاد است.

ب. مطالب مورد بحث

۱. شایسته است از بهره‌های معنوی سفر و اینکه سفر الی الله است و باید در این سفر در پی تحوّل و دگرگونی باشیم سخن به میان آید.
۲. دعوت به محبت و همکاری با یکدیگر به ویژه با افراد نیازمند و ناتوان در طول سفر، بسیار پسندیده است.
۳. همچنین باید اهداف و آداب سفر زیارتی حج یا عمره بیان شود.
۴. از خاطرات افرادی که در سفرهای پیش دگرگون شده‌اند، می‌توان به گونه‌ای شایسته و به عنوان الگو سود جست.
۵. لازم است هر گونه تذکری که باید به اطلاع زائران برسد، در این جلسه و پس از آن به تدریج مطرح شود.

درباره مرکز

بسم الله الرحمن الرحيم

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیفزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند

بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهل بیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف: دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز :

الف) چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی

ب) تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن همراه

ج) تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما، انیمیشن، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و ...

د) ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی

دیگر

ه) تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

و) راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۲۳۵۰۵۲۴)

ز) طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و ...

ح) همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند

مسجد جمکران و ...

ط) برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه
 ی) برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضور و مجازی) در طول سال
 دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان
 تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت: ۲۳۷۳ شناسه ملی: ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶
 وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی:

www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳-۲۳۵۷۰۲۳ (۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور
 کاربران (۰۳۱۱)۲۳۳۳۰۴۵

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی
 جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل
 و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق
 روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایند انشاءالله.

شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳، شماره کارت: ۶۲۷۳-۶۲۳۱-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳ و شماره حساب شبا: IR۹۰-۰۱۸۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۶۲۱-۰۰۰۰
 ۵۳-۰۶۰۹ به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان - خیابان مسجد سید
 ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام - هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنت غیبت ما، او را از ما جدا کرده
 است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می فرماید: «ای بنده بزرگوار
 شریک کننده برادرش! من در کرم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است،
 هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت‌ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلى الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست تر می داری: مردی
 اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می رسانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از
 پیروان ما را دارد، اما تو دریچه ای [از علم] را بر او می گشایی که آن بینوا، خود را بدان، نگاه می دارد و با حجت های خدای متعال،
 خصم خویش را ساکت می سازد و او را می شکند؟».

[سپس] فرمود: «حتماً رهاندن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی گمان، خدای متعال می فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی
 همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش
 از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند
 آزاد کردن بنده دارد».

مرکز تحقیقات و ترجمه

اصفهان

گامگاه

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

